

2) Úvod do studia soukromého práva

Prameny práva

- Pramen práva – zdroj poznání práva
- **Materiální pojetí:** skutečnosti determinující vznik a obsah právních norem (právní přesvědčení dané společnosti, představy o spravedlnosti, náboženské normy)
- **Formální pojetí:** formy, které obsahují právní formy (smlouva, zákony, obyčeje, soudní rozhodnutí)

Prameny práva České republiky

- Ústavní pořádek (čl. 112 Ústavy)
- Mezinárodní smlouvy (čl. 10 Ústavy, Pl. ÚS 69/04)
- Právní akty EU
 - Nařízení, směrnice
- Zákony a zákonná opatření senátu
- Podzákonné právní předpisy
- Soudní judikatura
 - Precedentní závaznost nálezů Ústavního soudu (IV. ÚS 301/05)
 - Právní věty, ratio detidenti, obiter dictum
- Obyčej

Vývoj soukromého práva

- Každá společnost s určitým stupněm svobody jedince vyžaduje soukromé právo (x přerozdělování)
- I nejstarší právní památka sloužila pro účely soukromého práva 😊
- Římské právo (od 449 BC)
 - Zásadní impuls rozvoje soukromého práva, promítá se do dnešních právních řádů
 - Corpus iuris civilis (Codex Iustinianus, Digesta, Institutiones)
 - Ius privatum, Ius publicum / Ius civile, Ius honorarium, Ius gentium

Chammurapiho zákoník

Chammurapi : babylonský král (1792 –1750 BC)

- § 233: „Jestliže stavitel postavil pro někoho dům, neprovedl však svou práci náležitě a zdivo zchátralo, tento stavitel opraví toto zdivo na vlastní náklad.“
- § 235: „Jestliže loďář vytmelil pro někoho loď, avšak svou práci neprovedl náležitě a tato loď (ještě) v témže roce dostane trhlinu (a) utrpí škodu, (loďář) tuto loď rozebere a na vlastní náklad opět pevně postaví a pevně postavenou dá majiteli lodi.“

Vývoj soukromého práva na území ČR

- Právní partikularismus
 - Právo zemské (obecné, šlechtické)
 - Právo zvláštní (městské, církevní, horní, viničné...)
- Prameny práva
 - Právní obyčej (opinio necessitatis, usus longaevis)
 - Soukromé sepisy (právní knihy od 14. století)
 - Kniha Tovačovská (15. st.), Kniha Rožmberská (přelom 13./14. st.)
 - Rozhodnutí panovníka
 - Výsady Boleslavovy (903 AD), Dekreta Břetislavova (1039 AD), Maiestas Carolina (1350 AD)
 - Soudní nález
 - Sněmovní usnesení (15. – 16. st.)
 - Kodifikace zákonných pravidel
 - Vladislavské zřízení zemské (1500 AD), Obnovené zřízení zemské, Landfrýdy, Kniha písaře Jana

Vývoj soukromého práva na území ČR

- *„Nalezli za právo: Když by se lidé poddaní pánu svému zprotivili a statek jeho jemu odjali a kdož by koli ty lidi v uobranu přijal a statek tak odjaký k sobě přijal a jej sobě osoboval, věda o tom, takový by učinil nešlechtně, nepravě, proti právu a proti králi Jeho Milosti, hrdlo propadl jest. A statek ten odjatý má zase nevrácen býti, komuž jest byl odjat. ...“*
- tzv. Daliborův náleze; proces mezi Adamem z Plosovic a Daliborem z Kozojed; čl. 435 VZZ)

Vývoj soukromého práva na území ČR

- Zemské desky
 - Původně povaha soudních protokolů při zemském soudu a stavovských sněmech
 - Následně převody vlastnictví a dispozice se svobodnými statky (registra regalia – 13 st.)
 - → **materiální publicita** („*dsky zemské nikto přesvěčiti nemuož*“)
 - Veřejné právní knihy → **formální publicita**
 - Zemské desky trhové, zemské desky půhonné, památné desky

4	11. února 1922 č. 4121	98.000,-
4	11. února 1922 č. 4121	18.000,-
8	11. února 1922 č. 4121	

Ukázka 3-7 - Pozemková kniha, list "C"

... v zápisu magistrali...
 Podpis 27. dubna 1936 č. 12273
 Podle výkazu neregulací číslo 6/1925 poznamenaný a s předložením stv. č. list. 436 ze stv. č. list. 614 a označením stv. č. list. 436 se vypracoval.

Ukázka 3-5 - Pozemková kniha list "A2"

Číslo listu	Zápis	Kč	l.
1	11. února 1922 č. 10224		
2	11. února 1922 č. 22401		

Jméno a jiné k označení osoby slozící známky	Číslo vlisty knihovny	Poznámka
<i>R.</i>		
Rad. Kálar a Anna	6.	
Rad. Jan. Kálar	20.	

Číslo vlisty knihovny: 90% Katastrální obec: Čelákovice

První listina č. 270, listina č. 271
 Druhohodnota 270 a 271 in Čelákovice - domy č. 433, 434, 435 a 436 - Čelákovice

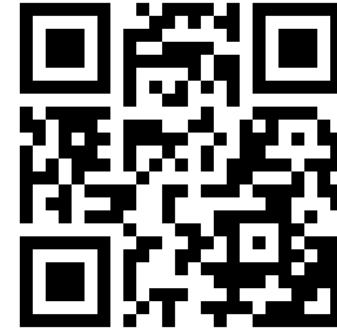
Soudní okres: Čelákovice

Číslo listu	Číslo katastrální	Pozemek parcely (sta domů, spíše vlistů)	Číslo listu	Číslo katastrální	Pozemek parcely (sta domů, spíše vlistů)
1	240	soš. státní	18	242/19	soš.
2	240	soš.	19	242/1	soš.
3	240	soš. louka	20	242/2	soš.
4	241	louka	21	242/3	soš.
5	241	soš.	22	242/4	soš.
6	241	soš.	23	242/5	soš.
7	241	soš.	24	242/6	soš.
8	241	soš.	25	242/7	soš.
9	241	soš.	26	242/8	soš.
10	241	soš.	27	242/9	soš.
11	241	soš.	28	242/10	soš.
12	241	soš.	29	242/11	soš.
13	241	soš.	30	242/12	soš.
14	241	soš.	31	242/13	soš.
15	241	soš.	32	242/14	soš.
16	241	soš.	33	242/15	soš.
17	241	soš.	34	242/16	soš.
18	241	soš.	35	242/17	soš.
19	241	soš.	36	242/18	soš.
20	241	soš.	37	242/19	soš.
21	241	soš.	38	242/20	soš.
22	241	soš.	39	242/21	soš.
23	241	soš.	40	242/22	soš.
24	241	soš.	41	242/23	soš.
25	241	soš.	42	242/24	soš.
26	241	soš.	43	242/25	soš.
27	241	soš.	44	242/26	soš.
28	241	soš.	45	242/27	soš.
29	241	soš.	46	242/28	soš.
30	241	soš.	47	242/29	soš.
31	241	soš.	48	242/30	soš.
32	241	soš.	49	242/31	soš.
33	241	soš.	50	242/32	soš.
34	241	soš.	51	242/33	soš.
35	241	soš.	52	242/34	soš.
36	241	soš.	53	242/35	soš.
37	241	soš.	54	242/36	soš.
38	241	soš.	55	242/37	soš.
39	241	soš.	56	242/38	soš.
40	241	soš.	57	242/39	soš.
41	241	soš.	58	242/40	soš.
42	241	soš.	59	242/41	soš.
43	241	soš.	60	242/42	soš.
44	241	soš.	61	242/43	soš.
45	241	soš.	62	242/44	soš.
46	241	soš.	63	242/45	soš.
47	241	soš.	64	242/46	soš.
48	241	soš.	65	242/47	soš.
49	241	soš.	66	242/48	soš.
50	241	soš.	67	242/49	soš.
51	241	soš.	68	242/50	soš.
52	241	soš.	69	242/51	soš.
53	241	soš.	70	242/52	soš.
54	241	soš.	71	242/53	soš.
55	241	soš.	72	242/54	soš.
56	241	soš.	73	242/55	soš.
57	241	soš.	74	242/56	soš.
58	241	soš.	75	242/57	soš.
59	241	soš.	76	242/58	soš.
60	241	soš.	77	242/59	soš.
61	241	soš.	78	242/60	soš.
62	241	soš.	79	242/61	soš.
63	241	soš.	80	242/62	soš.
64	241	soš.	81	242/63	soš.
65	241	soš.	82	242/64	soš.
66	241	soš.	83	242/65	soš.
67	241	soš.	84	242/66	soš.
68	241	soš.	85	242/67	soš.
69	241	soš.	86	242/68	soš.
70	241	soš.	87	242/69	soš.
71	241	soš.	88	242/70	soš.
72	241	soš.	89	242/71	soš.
73	241	soš.	90	242/72	soš.
74	241	soš.	91	242/73	soš.
75	241	soš.	92	242/74	soš.
76	241	soš.	93	242/75	soš.
77	241	soš.	94	242/76	soš.
78	241	soš.	95	242/77	soš.
79	241	soš.	96	242/78	soš.
80	241	soš.	97	242/79	soš.
81	241	soš.	98	242/80	soš.
82	241	soš.	99	242/81	soš.
83	241	soš.	100	242/82	soš.

Číslo listu: 90%
 Vlastník: Rad. Kálar a Anna

Číslo vlisty knihovny: 6.
 Poznámka: Rad. Kálar a Anna

Vývoj soukromého práva na území ČR

- První kodifikace právních norem
 - 1756: bavorská kodifikace, Codex Maximilianeus Bavaricus Civilis
 - 1794: Prusko, Allgemeis Landrecht
 - 1804: Francie, Code civil
- Rakouské kodifikace
 - 1766: Codex Theresianus
 - 1786: Josefínský občanský zákoník
 - **1811: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)**
 - 3 části, 38 hlav, 1502 paragrafů
 - Právo osobní, právo k věcem (věcné právo, závazkové právo), společná práva osobní a věcná
 - Přirozenoprávní teorie, inspirován osvícenstvím
 - § 16: „Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a nutno jej tudíž považovati za osobu. Otrouctví nebo nevolnictví a k tomu se vztahující výkon moci nejsou v těchto zemích dovolena.“
 - § 91: „Muž je hlava rodiny. V této vlastnosti je především oprávněn vést domácnost; je však také povinen poskytovat manželce podle svého jmění slušnou výživu a ji ve všem všudy zastupovat.“

Systematika soukromoprávní úpravy

- Struktura Gáiových institucí
 - **Personae** – právo týkající se postavení osob
 - Včetně rodinného práva
 - **Res** – charakteristika věcí
 - Nabývání vlastnictví, obligační právo, úprava dědického práva (nikoli samostatně, ale v rámci nabývání vlastnictví u **univerzální sukcese**; opak **singulární sukcese**)
 - **Actiones** – procesní právo (žaloby)

Systematika soukromoprávní úpravy

- **Struktura ABGB**

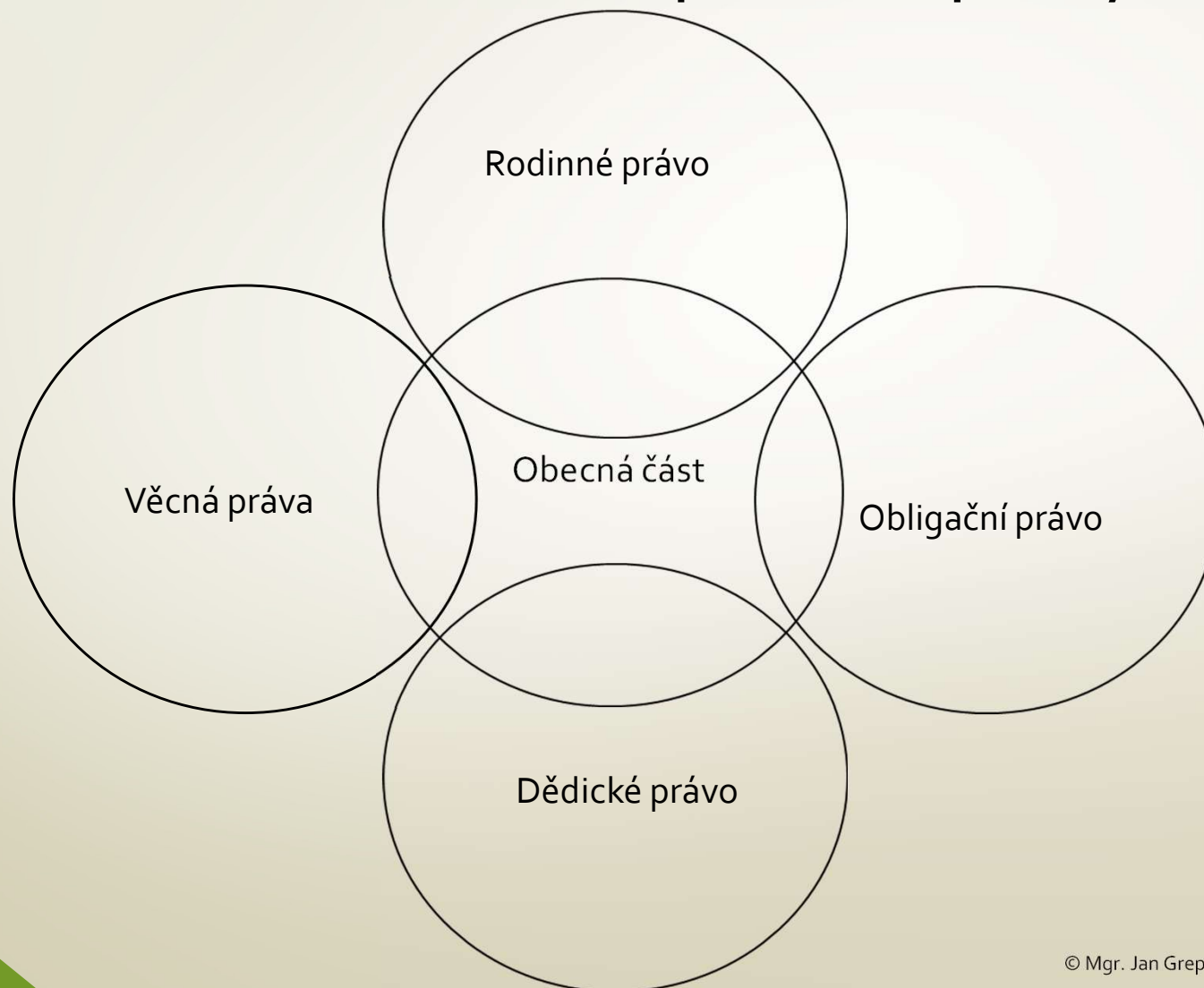
- Úvod: o občanských zákonech vůbec (§§ 1 – 14)
- Díl 1. O právu osobním (§§ 15 – 284)
 - Úprava základních práv osob.
 - Navazují pravidla manželského práva, úprava vztahu rodičů a dětí a poručenství a opatrovnictví.
- Díl 2. O právu k věcem (§§ 285 – 1341)
 - O věcech a jejich právním rozdělení (§§ 285 – 308)
 - **Oddíl 1.** O právech věcných (§§ 309 – 859)
 - V jeho rámci je upraveno i dědické právo (§§ 531 – 824)
 - **Oddíl 2.** O osobních právech k věcem (§§ 859 – 1341)
- Díl 3. O ustanoveních společných pro práva osobní a práva věcná (§§ 1342 – 1502)
- Obecná část? Srov. např. §§ 859 – 937: O smlouvách a právních jednáních vůbec

Systematika soukromoprávní úpravy

- **Pandektistická struktura**

- 5 knih
 - Obecná část
 - Věcná práva
 - Obligační práva
 - Rodinné právo
 - Dědické právo
- Význam obecné části
- Členění dle životních situací a dle právních následků

Systematika soukromoprávní úpravy

Vývoj soukromého práva v ČR

- Po rozpadu Rakouska-Uherska – recepční norma č. **11/1918 Sb.**
 - Čl. 2: „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“
 - České a moravské země → rakouské právo (vč. ABGB), Slovensko → uherské zvykové právo; právní dualismus až do roku 1950
- Novelizace ABGB, např. zákon č. 320/1919 Sb. (např. umožnění rozvodu)

Předcházející právní úprava

- 1811 - 1950 – Obecný zákoník občanský (ABGB)
- (1937 – Vládní návrh občanského zákoníku)
- 1951 - 1964 – Střední zákoník občanský (zákon č. 141/1950 Sb.)
 - Právnícká dvouletka (1950 – 1951), ideologické přiblížení SSSR (národní podniky atp.)
 - Vyčlenění rodinných (265/49), hospodářských (109/64) a pracovních vztahů (65/65)
- 1964 – 1991 – *Hospodářský zákoník (zákon č. 109/1964 Sb.)*
- 1964 - 2013 – Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) včetně novely č. 509/1991 Sb.
 - Krok zpět, kogentní povaha soukromoprávních vztahů
 - Pouštění klasických institutů: vydržení, nájem, věcná břemena
 - 61x novelizován
- 1992 – 2013 – *Obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb.)*
- Od 2014 – Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.)

Nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.

- První myšlenka nutnosti rekodifikace v roce 1996, vliv přirozeného práva
 - Široce koncentrované pojetí, vedoucí redaktor **Prof. František Zoulík** (*1933, +2013)
- Věcný záměr NOZ z roku 2000, předložen Ministerstvem spravedlnosti a vládou schválen v roce 2001 – redaktoři **Prof. Karel Eliáš** a **doc. Michaela Zuklínová** (Hendrychová)
- Návrh paragrafového znění v roce 2005, vedoucí reorganizované re kodifikační komise **JUDr. Miloš Tomsa, CSc.**
- Návrh NOZ se inspiruje v ABGB a vládním návrhu občanského zákoníku 1937

Nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.

- Vliv občanských zákoníků následujících zemí:
 - Rakousko (**ABGB** platný od **1811**)
 - Kanada – provincie Quebec (Code civil du Québec, **CCQ** platný od **1991**)
 - Německo (**BGB** platný od **1896**)
 - Francie (**Code civil** platný od **1804**)
 - Itálie (**Codice civile** platný od **1942**)
 - Švýcarsko (**ZGB** platný od **1912**)
 - Holandsko (Nieuw Burgerlijk Wetboek, **NBW** účinný od **1992**)
 - Ruská federace (Гражданский кодекс Российской Федерации, zkracovaný jako **ГК РФ** postupně vydávaný od **1994**)

Nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.

RODNÝ LIST

- Porozen – Prof. Eliášem a doc. Zuklínovou
- Vychován – Rekodifikační komise pro soukromé právo
- Schváleno - 3. února 2012
- Platnost - 22. března 2012
- Účinnost - 1. ledna 2014
- Novelizace – 6x (naposledy 171/2018 Sb.)

Nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.

- Důvody ke změně předchozí právní úpravy (pro přijetí NOZ)
 - Formalismus (písemná forma)
 - Dvojitý režim smluv a právní úpravy vůbec (ObčZ x ObchZ)
 - Nesystematičnost
 - Roztříštěnost (rodina, obchod, nájem, pojištění, vlastnictví bytů)
 - Mnoho kogentních ustanovení
 - Duch doby 1964

Nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.

Pozitiva

- Systematičnost
- Nové instituty přinášející nové možnosti
- Důraz na smysl a účel (před jazykovým výkladem)
- Větší ochrana slabší strany i spotřebitele
- Důraz na lidské cítění, ochrana osobnosti

Negativa

- Překlepy
- Nezapojení registrovaného partnerství
- Kazuističnost
- Široké uplatnění bezformálnosti právního jednání
- Velké množství paragrafů

NOZ – Technické chyby

- § 2072 odst. 2: Odůvodňují-li to okolnosti, považuje se za nevděk vůči dárci také zjevné porušení dobrých mravů vůči osobě obdarovanému blízké.
- § 1341 odst. 1: Má-li se stát zástavou věc, k níž má zástavnímu dlužníku vzniknout zástavní právo teprve v budoucnu, vznikne zástavní právo nabytím vlastnického práva zástavním dlužníkem.
- § 35 odst. 1: Nezletilý, který dovršil patnáct let, se může zavázat k výkonu závislé práce podle jiného právního předpisu. Jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku.

NOZ – Kazuističnost

§ 1014 odst. 1: Ocitne-li se na pozemku cizí movitá věc, vydá ji vlastník pozemku bez zbytečného odkladu jejímu vlastníku, popřípadě tomu, kdo ji měl u sebe; jinak mu umožní vstoupit na svůj pozemek a věc si vyhledat a odnést. Stejně tak může vlastník stíhat na cizím pozemku chované zvíře nebo roj včel; vletí-li však roj včel do cizího obsazeného úlu, nabývá vlastník úlu vlastnické právo k roji, aniž je povinen k náhradě.

NOZ – Další negativa

- **Převažuje ústní forma:** Např. smluvní pokuta, smlouva o úvěru
- **Pro laiky nesrozumitelné:** např. § 1939 odst. 1: Poukázka opravňuje poukazníka vybrat u poukázaného vlastním jménem plnění a poukázanému se poukázkou přikazuje, aby poukazníkovi plnil na účet poukazatele.
- **Velké diskuse:** § 2135 odst. 1 Kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době dvaceti čtyř měsíců od převzetí.

NOZ – Systematika

- Část první: Obecná část (§ 1 - 654)
- Část druhá: Rodinné právo (§ 655 - 975)
- Část třetí: Absolutní majetková práva (§ 976 – 1720)
- Část čtvrtá: Relativní majetková práva (§ 1721 – 3014)
- Část pátá: Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 – 3081)

NOZ – Systematika

- Část první: Obecná část (§ 1 - 654)
 - Hlava I – Předmět úpravy a její základní zásady
 - Hlava II – Osoby
 - Hlava III – Zastoupení
 - Hlava IV – Věci a jejich rozdělení
 - Hlava V – Právní skutečnosti
- Část – hlava – díl – oddíl – pododdíl

NOZ – Systematika

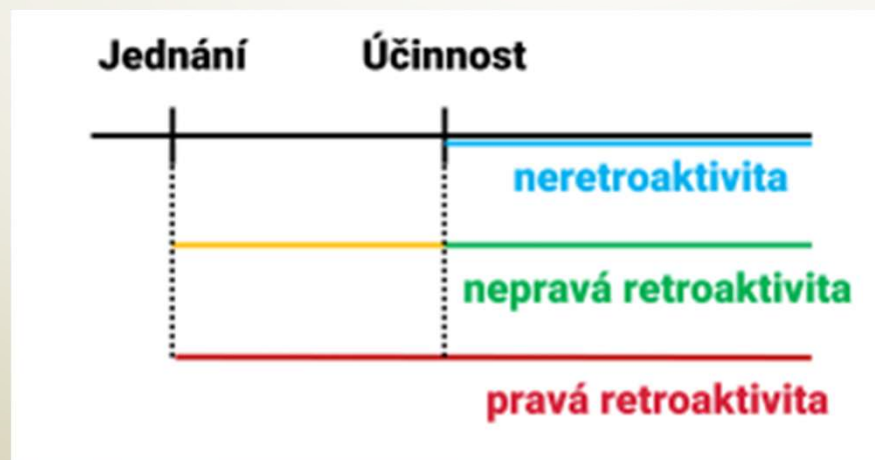
- **Část druhá: Rodinné právo (§ 655 - 975)**
 - Hlava I – Manželství
 - Hlava II – Příbuzenství a švagrovství
 - Hlava III – Poručenství a jiné formy péče o dítě
- **Část třetí: Absolutní majetková práva (§ 976 – 1720)**
 - Hlava I – Všeobecná ustanovení
 - Hlava II – Věcná práva
 - Hlava III – Dědické právo

NOZ – Systematika

- **Část čtvrtá: Relativní majetková práva (§ 1721 – 3014)**
 - Hlava I – Všeobecné ustanovení o závazcích
 - Hlava II – Závazky z právních jednání
 - Hlava III – Závazky z deliktů
 - Hlava IV – Závazky z jiných právních důvodů
- **Část pátá: Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 – 3081)**
 - Hlava I – Ustanovení společná
 - Hlava II – Ustanovení přechodná a závěrečná

NOZ – Přejchodná ustanovení

- **Npravá retroaktivita** – vztahy dlouhodobého charakteru (nájem)
- **Pravá retroaktivita** – výjimečně (zásady - § 3030)
- **Plná neretroaktivita** – krátkodobé vztahy (dílo, koupě)

NOZ – Přejchodná ustanovení

- **Závazky ze smluv**
 - Plná neretroaktivita
 - Výjimky
 - Zajištění → dle okamžiku vzniku práva na uspokojení
 - Nájem a účet

NOZ – Přejchodná ustanovení

- § 3028/1: Tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti.
- § 3028/2: Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv **osobních, rodinných a věcných**; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.
- § 3028/3: Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání *ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem* ode dne nabytí jeho účinnosti.

NOZ – Přejchodná ustanovení

- § 3030: I na práva a povinnosti, která se posuzují podle dosavadních právních předpisů, se použijí ustanovení části první hlavy I.
- § 3032/1: Kdo byl podle dosavadních právních předpisů zbaven způsobilosti k právním úkonům, považuje se ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona za osobu omezenou ve svéprávnosti podle tohoto zákona.
- § 3041/1: Právní povaha právnických osob upravených tímto zákonem se řídí ustanoveními tohoto zákona ode dne nabytí jeho účinnosti.

NOZ – Přejchodná ustanovení

- § 3054: Stavba, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, přestává být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona samostatnou věcí a stává se součástí pozemku, měla-li v den nabytí účinnosti tohoto zákona vlastnické právo k stavbě i vlastnické právo k pozemku táž osoba.
- § 3074/1: Nájem se řídí tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti, i když ke vzniku nájmu došlo před tímto dnem; vznik nájmu, jakož i práva a povinnosti vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů. To neplatí pro nájem movité věci ani pro pacht.
- § 3079/1: Právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů.

Kontrolní otázky

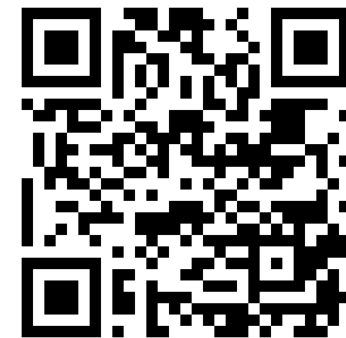
1. Který právní předpis platil na našem území v roce: 1949, 1955, 1968 a 2012?
2. Jak se nazývá historický předchůdce katastru nemovitostí?
3. Vysvětlete pojmy formální a materiální publicita.
4. Historicky ze kterého práva pochází velké kodifikace (jako ABGB, BGB)?
5. Jaké právní předpisy byly inspiračním zdrojem pro současný občanský zákoník?
6. Kdo je hlavním autorem současného občanského zákoníku?
7. Kolik částí a paragrafů má občanský zákoník?
8. Kdy se stal občanský zákoník platný a účinný?
9. Je možné použít výpovědní důvod podle § 2291 odst. 1 občanského zákoníku na nájem, který vznikl v roce 2010?
10. Co je to tzv. superficiální zásada?

Kogentní a dispozitivní normy

- **Dispozitivní norma** (podpůrná a interpretační funkce)
- **Kogentní norma** (Kategorická a bezpodmínečná funkce)
 - Omezení autonomie vůle pro ochranu jiných hodnot (srov. Pl. ÚS 83/06 bod 202)
- Vyjádření kogentní normy
 - **Explicitní** (přímý a nepřímý zákaz - § 92, 111, 145, 306... / § 1796, 1800, 1864... / § 2058...)
 - **Neexplicitní** (pomocí interpretace – testu kogentnosti)
- § 1/2: Nezakazuje-li to zákon **výslovně**, mohou si osoby *ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona*; **zakázána** jsou ujednání porušující **dobré mravy, veřejný pořádek** nebo **právo týkající se postavení osob**, včetně *práva na ochranu osobnosti*.

Kogentní a dispozitivní normy

- **Právní norma je kogentní:**
 - Rozpor s dobrými mravy (21 Cdo 992/99)
 - Rozpor s veřejným pořádkem (základní pravidla právního řádu; § 58o)
 - Rozpor s právem na postavení osob (postavení osob, právo na ochranu osobnosti, nepřípustný zásah do práv třetích osob, slabší strana)
 - Smysl a účel
- Článek Karel Eliáš: [K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku](#)

Kogentní a dispozitivní normy

TEST KOGENTNOSTI (Právní norma je kogentní, pokud:)

1. Představuje pravidlo, od kterého by odchýlení znamenalo rozpor s **DOBRÝMI MRAVY**;
2. Představuje pravidlo, od kterého by odchýlení znamenalo rozpor s **VEŘEJNÝM POŘÁDKEM**; do této kategorie spadá i právo na týkajícího se **POSTAVENÍ OSOB** (vč. **ochrany osobnosti, nepřípustný zásah do práva třetích osob**);
3. Jejím účelem je **OCHRANA SLABŠÍ STRANY** a takové odchýlení směřuje v **neprospěch** této strany;
4. Její **SMYSL A ÚČEL** v jiných případech odporuje tomu, aby se strany mohly od této normy vlastním právním jednáním odchýlit.

Příklady

- § 19 odst. 2: Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát
- § 630 odst. 1: Strany si mohou ujednat kratší nebo delší promlčecí lhůtu počítanou ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, než jakou stanoví zákon, nejméně však v trvání jednoho roku a nejdéle v trvání patnácti let.
- § 775: Matkou dítěte je žena, která je porodila
- § 1814 písm. h): Zvláště se zakazují ujednání, které odkládají určení ceny až na dobu plnění
- § 2239: Nepřihlíží se k ujednání ukládajícímu nájemci povinnost zaplatit pronajímateli smluvní pokutu, ani k ujednání ukládajícímu nájemci povinnost, která je vzhledem k okolnostem zjevně nepřiměřená.
- § 2258: Nájemce má právo chovat v bytě zvíře, nepůsobí-li chov pronajímateli nebo ostatním obyvatelům domu obtíže nepřiměřené poměrům v domě

Soukromé právo v subjektivním smyslu

- Subjektivní právně pojmový význam – oprávnění)
- Objektivní právně pojmový význam – soukromoprávní část právního řádu
- **Občanské právo v subjektivním smyslu:**
 - Možnost chovat se určitým způsobem
 - Možnost požadovat určité chování od jiné osoby
 - Možnost požadovat po státu poskytnutí ochrany
- Subjektivní právo x soukromoprávní nárok

Zásady soukromého práva

- Vůdčí právní idea (základní hodnotový soud), která podstatně ovlivňuje právní materii
- Význam:
 - Pro tvorbu práva (legislativní)
 - Při aplikaci práva
 - Při výkladu práva (interpretace) – zejm. poměřování principů **testem proporcionality**
- Použití zásad: § 3030 ObčZ (práva retroaktivita)
- Zásada a principy
 - Někdy se rozlišuje: zásada je odvětvová, princip je vlastní celému právu, případně je ústavní
 - Jindy bývají tyto pojmy užívány jako synonyma

Zásady soukromého práva

- Zásada nezávislosti uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného
- Zásada dispozitivnosti soukromého práva (autonomie vůle)
- Ochrana důstojnosti a svobody
- Pacta sunt servanda
- Ochrana slabší strany
- Ochrana rodiny
- Ochrana vlastnického práva
- Právo na právní ochranu
- Princip rovnosti
- Zákaz zneužití práva
- Princip poctivosti
- Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu
- Presumpce dobré víry
- Zásada dobrých mravů
- Zásada prevence
- Zásada vigilantiibus iura scripta sunt – bdělým náleží právo

Zásady: Autonomie vůle

- Svoboda právně jednat či naopak nejednat
- Svoboda určit adresáta právního jednání
- Svoboda určit obsah právního jednání
- Svoboda stanovit formu právního jednání
- Svoboda měnit a rušit účinky právního jednání

- Výjimky?

Zásady

- **Ochrana lidské důstojnosti:**

- Projevy: zákaz otroctví, nakládání s lidskými ostatky a pozůstatky, svolení se zásahem do osobnosti člověka

- **Svoboda člověka:**

- Právo brát se o vlastní štěstí a štěstí rodiny nebo osob blízkých (omezení – svoboda druhých)

- **Pacta sunt servanda**

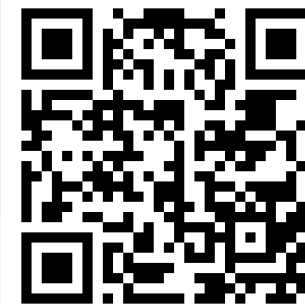
- Slib darování, změna okolností, zánik závazku

- **Ochrana slabší strany**

- Abstraktní (nájemce, spotřebitel, zaměstnanec, rodina, děti)
- Konkrétní (lichva, neúměrné zkrácení, promlčení, úroky)

Zásady

- **Ochrana rodiny (jako slabší strana)**
 - Ochrana rodičovství a manželství
- **Ochrana vlastnického práva**
 - Vlastnické žaloby, deliktní právo
- **Právo na právní ochranu**
 - Svépomoc, soudní ochrana, ochrana držby
 - Zásada legitimního očekávání
- **Princip rovnosti**
 - Jeden druhému nemůže bez právního důvodu ukládat jednostranně povinnosti nebo zakládat práva
- **Zákaz zneužití práva**
 - Zákaz šikanózního jednání (22 Cdo 1567/2004)

Zásady

- **Princip poctivosti**

- Presumpce poctivosti
- Standard jednání v právním styku (tzv. objektivní dobrá víra)
- Následky: deliktní odpovědnost, změna okolností

- **Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu**

- **Zásada dobrých mravů**

- Soubor etických, morálních, náboženských pravidel, na kterých je postavena společnost

Zásady

- **Presumpce dobré víry**

- Subjektivní dobrá víra
- Psychický stav osoby založený sice na chybném, avšak v konkrétním případě omluvitelném přesvědčení o (ne)existenci určité relevantní skutečnosti
- Koncepce subjektivní vědomosti (věděl)
- Koncepce nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti (vědět musel)
- Koncepce nevědomosti v důsledku lehké (běžné nedbalosti (věděl měl a mohl)
- Manželé (absentuje-li u jednoho, nemůže být věc nabyta do SJM)
- Právnícké osoby - přičitatelnost

Zásady

- **Prevence (např. samaritánský princip)**
- **Zásada vigilantibus iura scripta sunt (bdělým náleží práva)**
 - Promlčení, prekluze, oslabení práva u práv z vadného plnění apod.
- **Odpovědnost odborníků**
 - Posuzování požadované péče
 - Prezentace odbornosti navenek
 - Lege artis

Základní derogační pravidla

- I. Lex posterior derogat legi priori
- II. Lex specialis derogat legi generali
- III. Lex generalis non derogat legi priori specialis
- IV. Lex superior derogat legi inferiori

Test proporcionality

- Právní princip vyjadřuje určitou právní hodnotu – např autonomie vůle: příkazem tohoto principu je uplatnění po kolizi s ostatními principy
- Poměrování právních principů na základě testu proporcionality
 - **Vhodnost**
 - Jedná se skutečně o kolizi? Jsou principy stejné právní síly? Je zásah do jednoho principu vhodným k ochraně druhého principu?
 - **Potřebnost**
 - Cíl: zásah do jednoho principu může být přípustný jen v té míře, v jaké je nezbytně potřebný k ochraně jiného principu
 - Je nepřípustný zásah do jednoho principu, je-li přístupnější ochrana prvního principu při menší zásahu do druhého
 - **Proporcionalita v užším slova smyslu**
 - Obecný princip odpovědnosti ze svého vlivu – pokud lze problém zařadit do sféry vlivu jednoho subjektu, pak je tento na vině a rozhodne se v jeho neprospěch
- Příklad: Institut utajeného svědka (ústavní povinnost státu stíhat trestné činy X právo na obhajobu)

Kontrolní otázky

1. Vysvětlete dispozitivnost a kogentnost právní normy.
2. Co je to test kogentnosti a jak zní?
3. Je následující právní norma kogentní?
 - § 123/1: Zakladatelské právní jednání určí alespoň název, sídlo právnické osoby, předmět činnosti, jaký má právnická osoba statutární orgán a jak se vytváří, nestanoví-li to zákon přímo. Určí též, kdo jsou první členové statutárního orgánu.
 - § 2103: Kupující nemá práva z vadného plnění, jedná-li se o vadu, kterou musel s vynaložením obvyklé pozornosti poznat již při uzavření smlouvy
 - § 2913/1: Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.

Kontrolní otázky

1. Vyjmenujte alespoň 5 zásad soukromého práva.
2. Jaké vlastnosti se podle zásad soukromého práva presumují?
3. Vysvětlete význam zásad soukromého práva a prezentujte jej na příkladu.

Aplikace práva

- Zjištění skutkového stavu
- Zjišťování právních otázek
- Soudní rozhodnutí

Základní metody výkladu

- Při výkladu hledáme:
 - Skutečnou vůli zákonodárce (co tím chtěl zákonodárce říct)
 - → **Subjektivní hledisko**
 - Důvodové zprávy, záznam o jednání zákonodárského sboru, připomínky atp.
 - Hypotetickou vůli adresáta (jak se norma jeví objektivně jejímu adresátovi být)
 - Při hledání této „objektivní vůle zákonodárce“ vycházíme z vnitřního a vnějšího systému práva, zejména z předpokladu, že zákonodárce vytvářel **bezrozporný systém**
 - → **Objektivní hledisko** → prioritní

Základní metody výkladu

- Jazykový výklad
- Subjektivní historický výklad
- Formálně systematický výklad
- Objektivně teleologický výklad
 - Vlastní objektivně teleologický výklad
 - Axiologický výklad
 - Výklad dle nadřazeného práva
 - Ústavně konformní výklad
 - Eurokonformní výklad

Základní metody výkladu

- **Jazykový výklad**

- Zohledňujeme jazykový význam zákonodárcem užitých termínů
- Obecný význam
- Tzv. legální definice
 - § 27 NkatZ: Pro účely tohoto zákona se rozumí:
 - a) pozemkem část zemského povrchu oddělená od sousedních částí hranicí územní správní jednotky nebo hranicí katastrálního území, hranicí vlastnickou, hranicí držby, hranicí rozsahu zástavního práva, hranicí druhů pozemků, popř. rozhraním způsobu využití pozemků,
 - b) parcelou pozemek, který je geometricky a polohově určen, zobrazen v katastrální mapě a označen parcelním číslem...
- Srov. má se za to, že / platí, že / považuje se za / hledí se na

Základní metody výkladu

- **Systematický výklad**

- Systém práva X systém zákonodárství
- Začlenění interpretovaného ustanovení do systému zákona, nebo i systému zákonodárství
- Zohlednění návaznosti jednotlivých ustanovení

Základní metody výkladu

- **Objektivně teleologický výklad**
 - Zohlednění **vnitřního systému práva**
 - Soulad s právem vyšší právní síly
 - Ústavně-konformní výklad
 - Euro-konformní výklad
 - Zamezení vzniku hodnotových rozporů
 - Srov. § 603 odst. 3 OZ 1964
 - **Argumenty *a fortiori***
 - *A minori ad maius* (př.: když je trestné člověku ublížit na zdraví, je tím spíše trestné jej usmrtit?)
 - *A maiori ad minus* (př.: lze vydědit potomka jen částečně?)
 - ***A simili***
 - Př.: více dluhů vůči jednomu věřiteli; dlužník plní, aniž by uvedl na jaký dluh (OZ 1964 X ObchZ)
- **Objektivně teleologický výklad je prioritní!**

Dotváření práva

- Analogie legis
- Analogie iuris
- Teleologická redukce

§ 92 odst. 2 ObčZ: Nejsou-li lidské ostatky uloženy na **veřejném pohřebišti**, má na jejich vydání právo osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil; jinak postupně jeho manžel, dítě nebo rodič, a není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.

Dotváření práva

- **Analogie legis**

- Na skutkovou podstatu zákonem neřešenou se aplikuje právní norma, která je obsažena ve stejném zákoně (resp. v právní řádu) a která upravuje skutkovou podstatu nejpodobnější (teleologická podobnost).
- Tiskový a rozhlasový zákon – pravidla pro tiskové, rozhlasové a televizní zpravodajství.
Použijí se stejná pravidla i pro neupravené internetové zpravodajství?

- **Analogie iuris**

- jestliže není možné postupovat podle analogie zákona, lze výjimečně aplikovat právní zásady příslušného právního odvětví, případně dokonce obecné právní zásady, které obsahuje celý právní řád.

Dotváření práva

- **Teleologická redukce**

- Jazykově nesporný význam příslušného ustanovení obsahuje více, než by odpovídalo jeho teleologii /smyslu a účelu/.
- Zrcadlový obraz analogie → z dikce zákonného textu některé případy vyjímáme
- Př. Podle čl. 62 Ústavy jmenuje prezident republiky ze soudců předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu ČR.
 - ÚS: musí se jednat výlučně o soudce přidělené k Nejvyššímu soudu, a to v rozporu s doslovným zněním ústavního pravidla na základě teleologické redukce (**Pl. ÚS 87/06**)

Doplňková literatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994 , **Pl.ÚS 4/94** (č. [214/1994](#) Sb.)
- [Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník](#)
- ELIÁŠ, Karel. K pojetí dispozitivního práva v novém občanském zákoníku [online]. *Bulletin advokacie.cz*, 13. 10. 2015 [cit. 18. 9. 2019]. Dostupný: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku?browser=mobi>>.
- HEJNÝ, Tomáš. Kogentní a dispozitivní normy v novém civilním právu [online]. *Obczan.cz*, 31. 8. 2018 [cit. 15. 9. 2019]. Dostupný: <<https://www.obczan.cz/clanky/kogentni-a-dispozitivni-normy-v-novem-civilnim-pravu-pravu-obchodnich-korporaci-aneb-vystacime-s-vyslovnym-urcenim-v-zakone?do=detail-export>>.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, 720 s.